

היבטים לשוניים במגילת איכה פא

דקדוקי קריאה וטעמים והדרכה לקורא במגילת איכה וקריאות תשעה באב

א	א רַבְּתִי .... רַבְּתִי: שתיהן מלעיל. כָּאֶלְמָנָה: הכ"ף בשוא, לא בקמץ. שְׂרָתִי: ש"ן שמאלית ומלעיל ¹
א ב	ב בָּגְדוֹ בָּהּ: טעם נסוג אחר לבי"ת והשוא בגימ"ל נע. הִיוּ לָהּ: טעם נסוג אחר לה"א
א ג	ג מַעְלִי: במלעיל
א ד	ד בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגֹת: הנ"ן דגושה
א ה	ה שָׁלוֹ: במלרע. עַל רֶב-פְּשָׁעֶיהָ: תיבת עַל בלבד במונח ורק ההמשך במקף
א ו	ו וַיֵּצֵא מִן בֵּת- מִבֵּת-צִיּוֹן: לשים לב לקרי וכתוב
א ז	ז עֲנִיָּה: הע"ן בקמץ קטן והנ"ן בשווא נח. מִחֲמַדֶּיהָ: המ"ם בשורק. מִיָּמִי קֶדֶם: טעם נסוג אחר
	למ"ם הראשונה. שְׁחָקוֹ: ש"ן שמאלית. עַל מִשְׁבְּתָהּ: תיבת עַל במרכא ולא במקף
א ח	ח וַתֵּשֶׁב: הש"ן בקמץ קטן
א ט	ט אֶת-עֲנָנֶי: הע"ן בקמץ קטן והנ"ן בשווא נח, הי"ד אחריה בחירק מלא
א י	י פָּרַשׁ: הטעם נסוג לפ"א, ש"ן שמאלית. כָּל-מִחֲמַדֶּיהָ: שתי הממ"ם בפתח בשונה מפסוק ז
א יב	יב כָּל-עֲבָרֵי דְרָךְ: טעם נסוג אחר לע"ן והבי"ת בשוא נע, תיבת דְרָךְ במלעיל ² . וְרָאוּ: במדויקים בטעם זקף, לא ברביע
א יג	יג שָׁלַח-אֶשׁ: געיה בש"ן. פָּרַשׁ: הטעם לא נסוג, ש"ן שמאלית
א יד	יד נִשְׁקָדָּה: ש"ן שמאלית. יִשְׁתַּרְגֹּן: ש"ן שמאלית והטעמה משנית בתי"ו (מרכא)
א טז	טז יִרְדֶּה מַיִם: טעם נסוג אחר ליו"ד והר"ש אחריה בשווא נע
א יז	יז פָּרָשָׁה: ש"ן שמאלית
א יט	יט לְמַאֲהָבִי: המ"ם בשווא נח
א כ	כ חֲמַרְמָרוֹ: החי"ת בחטף קמץ, המ"ם השנייה בקמץ בניגוד לפרק ב יא. נֶהֱפָדָה: הה"א בשווא נח (נשמעת כעין ה"א במפיק) והפ"א אחריה בדגש קל
א כא	כא נֶאֱנַחַתָּה: הטעם בחי"ת מלרע. אָנִי: במלעיל. וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע
א ב ג	ב ג בָּחֲרִי-אֶף: הבי"ת בקמץ רחב והחי"ת בחטף קמץ. אֶכְלָה: האל"ף בקמץ גדול והכ"ף בשווא נע
א ד	ד וַיִּהְיֶה: בטעם זקף קטן
א ה	ה וַיִּרֶב: הי"ד בסגול, הקורא בחירק משנה משמעות
א ו	ו שָׁכֹו: ש"ן שמאלית
א ח	ח נָטָה קוֹ: טעם נסוג אחר לנ"ן. וַיֵּאבֶל-חַל: העמדה קלה ביו"ד מפני הגעיה ובכך למנוע הבלעת האל"ף החטופה שלאחריה

¹ הקורא מלרע משנה משמעות

² טעם סגול אינו מורה על מקום ההטעמה

ב י יִדְמוּ: דגש חזק בדל"ת ובשווא נע, לשון דממה³

ב יא כָּלוּ: במלרע. חֲמַרְמָרוּ: במלרע, החי"ת בחטף קמץ והמ"ם השנייה בשווא נע בשונה מקודמה בקמץ (פרק א כ)

ב יב כְּחָלָל: העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיודע

ב יג מִי יִרְפָּא-לָךְ: יש להיזהר מהדבקות התיבות מפני צליל היר"ד המשותף לשתיהן

ב יד חָזוּ לָךְ: טעם נסוג אחר לחי"ת. וַיַּחְזוּ לָךְ: טעם נסוג אחר ליר"ד

ב טו כָּל-עֲבָרֵי דָרְךְ: טעם נסוג אחר לעי"ן. כָּלִילַת יָפִי: טעם נסוג אחר ללמ"ד

ב טז וַיַּחְרְקוּ-שֵׁן: געיה ביר"ד. בִּלְעֵנוּ: הלמ"ד קמוצה מפני האתנח שהאריך את התנועה, עם זאת העי"ן בשווא נח

ב יז זָמַם: קמץ במ"ם הראשונה. מִימֵי-קֶדֶם: געיה במ"ם הראשונה

ב כ עֲלָלִי: הלמ"ד הראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהדפוסים

ב כא בַּחֲרָב: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

פרק ג יש להעיר, שהניגון המקובל ב'אני הגבר' אצל האשכנזים שהוא מעין שיר - גורם לבעלי הקריאה להפוך הרבה מילים למלעיל במקום מלרע ובכך, לעיתים, כדי לשנות משמעות.

כאן הפסוקים קצרים, הם אינם מחולקים באתנח אלא בזקף או טפחא. חוץ מפסוק נו קוֹלִי שִׁמְעָה

ג א עָנִי: העי"ן חטופה ובמלרע

ג ב וַיִּלָּךְ: הלמ"ד בפתח ומוטעמת

ג ז נַחֲשָׁתִי: החי"ת בקמץ קטן

ג ח שָׁתָם: שי"ן שמאלית

ג יא וַיִּפְשַׁחֲנִי: השי"ן בשווא נע בגלל הדגש

ג יג בְּכִלְיָתִי: הלמ"ד בשווא נח והיר"ד אחריה בחולם; אֲשַׁפְּתֹוּ: פ"א בקמץ ותי"ו רפה בניגוד לד ה אֲשַׁפְּתוֹת:

ג יד הֵייתִי שְׁחָק: שי"ן שמאלית בדגש חזק מדין אתי מרחיק, מקרה חריג⁴

ג טו הַשְּׁבִיעֵנִי: שי"ן שמאלית

ג טז בַּחֲצֵץ: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ג יט זָכַר-עֲנִי: גם הכ"ף וגם העי"ן בקמץ קטן, הנון בשווא נח והיר"ד אחריה בחירק מלא

ג כב לֹא-כָלוּ: במלרע

ג כט בַּעֲפָר: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

ג ל יִשְׁבַּע: שי"ן שמאלית

ג לד אֲסִירִי אֶרֶץ: טעם נסוג אחר לסמ"ך

ג לז וְתָהִי: במלעיל

³ הקורא בשווא נח משנה לדמיון

⁴ דגש אתי מרחיק אחרי חירק, ובאות שוואית. במקום אחד [זכריה א טו] במ"ם, בשאר מקומות (כולל אחרי שורק) באותיות השיניות. יתכן שסיבת הדגש בגלל הגרונית, דוגמת קומו סעו

ג	מ נַחֲפָשָׁה: שִׁי"ן שמאלית
ג	מד בָּעֵנָן: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
ג	מז הָיָה לָנוּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה. הַשָּׂאת: שִׁי"ן ימנית!
ג	מט הַפְּגוֹת: הה"א בחטף פתח ולכן הפ"א אחריה רפה
ג	נ וַיֵּרָא: במלעיל
ג	נו אֶל-תַּעֲלֹם: העי"ן בשווא נח. אֲזַנְךָ: במלרע והנו"ן בשווא
ג	נז אֶקְרָאָךְ: כ"ף סופית דגושה
ג	נט שְׁפָטָה: השי"ן בקמץ קטן והפ"א אחריה בשווא נח
ד	א יִשְׁנָא: שִׁי"ן ימנית
ד	ב הַמִּסְלָאִים המ"ם בשווא נח. לְנַבְלִי-חֶרֶשׁ: שִׁי"ן שמאלית
ד	ג חֲלָצוּ שֵׁד: טעם נסוג אחור לחי"ת והלמ"ד בשווא נע
ד	ד שְׁאֵלוּ לָחֶם: טעם נסוג אחור לשי"ן
ד	ה נִשְׁמָו: דגש חזק במ"ם, לשון שממה
ד	ו וְלֹא-חָלוּ בָּהּ: הטעם בחי"ת
ד	ז וַיָּבֹאוּ ..... צָחוּ: שתי המילים מלרע. אֲדַמּוּ עֵצִים: הטעם נסוג לאל"ף והשווא בדלי"ת נע
ד	ט חֲלִילִי-חֶרֶב מַחֲלִילִי רָעַב: בתיבות חֲלִילִי- / מַחֲלִילִי למ"ד ראשונה בשווא נח על אף הקושי.
	שָׁהֶם: הטעמה משנית בשי"ן. שָׁדִי: שִׁי"ן שמאלית
ד	י רַחֲמָנִיּוֹת: העמדה קלה במ"ם, הנו"ן בחירק חסר והי"ד בדגש חזק ובחולם
ד	יד נָעוּ: הטעם בעי"ן מלרע
ד	טו קָרְאוּ לָמוֹ: טעם נסוג אחור לקו"ף והרי"ש בשווא נע. נָצוּ מלרע. גָּם-נָעוּ: מלעיל
ד	יח צָדוּ: מלרע
ד	יט אָרְבוּ לָנוּ: טעם נסוג אחור לאל"ף, והרי"ש בשווא נע
ד	כא תַּעֲבֹר-כּוֹס: הבי"ת בקמץ קטן. וְתַתְּעָרִי: מלרע
ה	בפרק ה יש לשים לב לריבוי "כתיב-קרי"
ה	א מָה-הָיָה לָנוּ: הטעם נסוג לה"א
ה	ג כְּאֶלְמָנוֹת: הכ"ף בשווא לא בקמץ
ה	ה הוֹנַח-לָנוּ: הנו"ן רפויה, שתי המילים מוקפות אבל הגעיא (מתג) דווקא בנו"ן ולא בה"א ⁵
ה	ו נִתְּנָו: התנו"ו בפתח ומוטעמת
ה	ח מִשְׁלוּ בָּנוּ: טעם נסוג אחור למ"ם, והשי"ן בשווא נע
ה	יב נִהְדָּרוּ: הה"א בשווא נח ודגש קל בדלי"ת

⁵ כל זה בניגוד לדפוסים מסוימים בהם תנ"ך קורן. ואמנם לפי המ"ש הנו"ן דגושה

ה טו נְהַפֵּךְ: ה"א בשווא נח ודגש קל בפ"א

ה כא הַשִּׁיבֵנו... פסוק זה, נאמר בקול ע"י הציבור לפני הקורא (יש עדות שנוהגות כן פעמיים). הבי"ת בקדמא טעם מחבר, ואין לעשות כאן ניגון הפסק

קריאות תשעה באב, דברים ד כה: במנהג אשכנז מערב המובהק התורה וההפטר נקראים ללא טעמים כה וְעִשְׂיָתֶם פֶּסֶל: טעם נסוג אחר לש"ן. בְּעֵינֵי ה' - אֱלֹהֵיךָ: המרכא במילה בְּעֵינֵי כו הַעֲדֹתִי: במלעיל, טעם תלישא אינו מורה על מקום ההטעמה

ל עליית שני

וְשִׁבְתָּ ..... וְשָׁמַעְתָּ: שתיהן במלרע

לא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן שלא תישמע כה"א

לב הַנְּהִיָּה: ה"א שנייה בשווא נח

לג הַשְׁמַע: במלעיל ונחץ קל במ"ם מפני הגעיה

לה הָרֵאָתָה: ה"א בקמץ קטן

לו עליית שלישי (מפטיר)

לִי־סֶרֶךְ: כ"ף סופית דגושה

לח הַהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הנדיר. לַתֵּת-לֶךְ: יש להעמיד קלות את הלמ"ד הראשונה

לט: וַיִּדְעָתָ ... וְהִשְׁבַּתָּ: שתיהן מלרע

מ וְשִׁמְרָתָּ: מלרע

הפטרה לקריאה ביום ט' באב, ירמיהו ח יג – ט כג:

נוהגים לקרוא במנגינת איכה עד ט כא ופס' כב-כג במנגינת הפטרה רגילה. על הקורא לשנן היטב את המעבר בין המנגינות, בעיקר לאחר ברכת ההפטר במנגינה רגילה ותחילת הקריאה במנגינת איכה. לשם כך ומפאת הקושי, מומלץ לחזור פעמים רבות על חציו הראשון של הפסוק הראשון בהפטר אֶסְפֹּם נְאֻם-ה' במנגינת איכה כך שמיד אחרי הברכה מילים אלו שגורות בפי הקורא במנגינתם הנכונה. אפשר ואף רצוי לעשות דבר דומה במעבר הבא בין המנגינות בפס' כב כָּה אָמַר ה', וכאמור מנהג אשכנז מערב ללא טעמים כלל.

ח טז נִחְרַת: החי"ת בשווא נח לא בחטף. וַיִּשְׁבִּי בָהּ: טעם נסוג אחר ליר"ד והשי"ן בשווא נע

ח יח מְבַלְיָגִיתִי: במלרע, הטעמה משנית בלמ"ד (מרכא)

ח יט מִרְחָקִים: המ"ם בפתח; יש להיזהר לא לשכל אותיות (מִרְחָקִים). הָה': יש להעמיד את קריאת ה"א והאל"ף אחריה נחה⁶

ח כ כָּלָה קִיץ: טעם נסוג אחר לכ"ף

ח כא הַשְׁפִּרְתִּי: ה"א בקמץ קטן; הבי"ת בקמץ רחב. שָׁמָּה: במלרע ודגש חזק במ"ם. הַחֲזַקְתִּנִּי: הקו"ף קמוצה והתי"ו בשווא נח

ח כב הַצָּרִי: הצד"י בחטף קמץ ודגש

ח כג חָלָלִי: למ"ד ראשונה בשווא נע ולא בחטף

⁶ שיר השירים ה יג.

⁷ ה"י מנחת שי: האל"ף (של השם) נחה. ולכן קוראים כאן ה-דני

ט א	וְאֶעֱזְבָה: העמדה קלה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן הסגולה
ט ב	וַיִּדְרְכוּ היר"ד בפתח לא בחירק
ט ג	יַעֲקֹב: העי"ן בשווא נח
ט ד	יִהְיֶה לָּו: ה"א קמוצה ותי"ו רפויה
ט ז	שָׁלוֹם אֶת-רֵעֵהוּ: במהפך פשטא ולא בפשטא מונח, אֶת- מוקפת. אָרְבוּ: האל"ף בקמץ קטן
ט ח	לֹא-אֶפְקֹד-בָּם: הקו"ף בקמץ קטן
ט ט	נִצָּתוּ: הצד"י בשוא נע בגלל הדגש, בעיקר צריכים להיזהר הקוראים תי"ו רפויה כסמ"ך, כן הדבר גם בהמשך פס' יא. מִבְּלִי-אִישׁ: יש להיזהר לא להדביק את התיבות. נִדְּדוּ: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף
ט יא	וַיִּגְדָּה: במלרע ומפיק בה"א. אֲבָדָה: האל"ף בקמץ רחב והבי"ת בשווא נע
ט יב	עֲזָבָם: עי"ן בקמץ קטן. וְלֹא-הֵלְכוּ בָּהּ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה והלמ"ד בשוא נע
ט טז	הַתְּבוֹנָנוּ: הטעמה משנית בבי"ת (מרכא). לְמִקְוֵנוֹת: המ"ם בשווא נח והנר"ן הראשונה בשווא נע
ט יז	וְתִשָּׁנָה... וְתִרְדָּנָה: וא"ו החיבור בשווא נע
יח	בְּשָׁנוּ: יש מתג בנו"ן בנוסף למהפך בבי"ת, למרות החולם בבי"ת (תנועה גדולה), השי"ן אחריה בשווא נח
ט כ	כִּי-עָלָה מָוֶת: טעם נסוג אחור לעי"ן יש מתג בלמ"ד בנוסף למהפך בעי"ן
ט כג	עֲשֵׂה חֶסֶד: טעם נסוג אחור לעי"ן
קריאת התורה למנחה בתענית ציבור:	
לב יא	לָמָּה: במלרע וללא דגש במ"ם, עקב הסמיכות לאל"ף של שם ה'
לב יב	לָמָּה: במלעיל ⁸ ומ"ם דגושה. בְּהָרִים: העמדה בבי"ת להבליט את הסגול המורה על ידוע.
	וְלִכְלֹתָם: לפי תוכנת הכתר, הדרבן (המתירה), כלומר הקדמא המשמשת כטעם משנה) מעל השורק ⁹
לב יד	וַיִּנָּחֵם: במלעיל
לד א	א עליית שני
לד ד	עליית שלישי (מפטיר)
לד ה	בְּעֵנָן: העמדה בבי"ת להבליט את צורת המיודע. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': טעם טפחא בתיבה בְּשֵׁם והבי"ת רפה ¹⁰
לד ט	וְלִחְטָאתָנוּ: הטי"ת קמוצה לשון יחיד לא בחולם
לד י	כִּי-נִזְרָא הוּא: תיבת נִזְרָא במלרע, אין טעם נסוג אחור לנו"ן

⁸ התלישא אינה מורה על מקום ההטעמה! הוספה תלישא נוספת על הלמ"ד "ליתר בטחון".

⁹ עפ"י תורה קדומה, מעל הכ"ף, כך הוא לפי כל התיגאן

¹⁰ להבדיל מאברהם אבינו בבראשית יב ח: וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. דהיינו, הקב"ה קרא בשם - ה' (מקיים את דברו: וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' לְפָנָיו פסוק יט)

הפטרה למנחה של תענית ציבור ישעיהו נה-נו:

נה ז **וַיֵּשֶׁב**: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, לשון עתיד

נה י **וַיִּנָּחַן זָרַע**: טעם נסוג אחר לנ"ן הראשונה

נה יג **הַסֶּרֶפֶד הַדָּס**: פ"ה ודל"ת בפתח

נו א **וַעֲשׂוּ**: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת הע"ן החטופה

נו ב **יַעֲשֶׂה-זֹאת**: געיה ביר"ד ודגש חזק בז"ן מדין דחיק. **יִחְזִיק בָּהּ**: אין טעם נסוג אחר

נו ה **טוֹב מִבְּנִים וּמִבָּנוֹת**: טעם טפחא בתיבת **טוֹב**

הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו א ד דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבִילוֹת מִבְּלִי בְּאֵי מוֹעֵד כָּל-שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין כִּהְנִיָּה
נִאֲנָחִים בְּתוֹלָתֶיהָ נוֹגֹת וְהִיא מֵר-לָהּ:

קשה למה לא הפסיקו בידרכי ציון אבילות מבלי באי מועד כל שעריה שוממין.
ובהמשך הפסוק קשה למה הפסיקו באתנחתא ביכהניה נאנחים, ולא חיברו את זה עם
יבתולותיה נוגותי.

ונראה שכל כוונת הכתוב בישעריה שוממין היינו שעיי"ז הכהנים נאנחים. [שהכהנים אין
להם ענין בדרכים, אלא בביאה בפועל למקדש, ולכן הם נאנחים רק על שממון השערים].
וכדאיתא במדרש: יכל שעריה שוממין שלא היו נכנסין ויוצאין בהן. יכהניה נאנחים שאין
מי יתן להם מתנות כהונה. ויש לפרש שכיון שהשערים שוממין, לכן אין מי שיתן להם
מתנות, ולכן הכהנים נאנחים.

ואילו יבתולותיה נוגותי היינו על ענין אחר. וכדפירש בתרגום דהיינו משום שנתבטל מה
שהיו יוצאות בחמשה עשר באב וביוהכ"פ [כדתנן בסוף תענית].

ז זְכָרָה יְרוּשָׁלַם יְמֵי עֲנִיָּה וּמְרוּדֶיהָ כָּל מַחֲמָדֶיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֹדֶם בְּנֶפֶל עֲמָה בֵּיד-צָר וְאֵין עֹזֶר
לָהּ רְאוּהָ צָרִים שָׁחָקוּ עַל מִשְׁבַּתָּהּ:

מזה שהפסיקו באתנחתא בימימי קדם, וחיברו את יבנפול עמה ביד צר ואין עוזר לה' עם
יראוה צרים שחקו על משבתיה, מבואר כדמשמע מהתרגום שכוונת הכתוב לומר אימתי
זכרה ירושלים את ימי עניה ומרודה ואת כל מחמדיה, [ופירש שכל הדברים הללו זה
דברים טובים], בנפול עמה ביד צר ואין עוזר לה וראוה צרים ושחקו על משבתיה.
ובפשטות י"ל שיש בפסוק זה שני נושאים שונים. א. זכרון ירושלים את מעלתה בימי
קדם. ב. שבשעת נפילת ירושלים שחקו צריה על משבתיה.

אולם לפי מה שביאר בפירוש הטעמים להאבן עזרא: זכרה ירושלים בימי עניה ומרודה,
ובנפול עמה ביד צר ואין עוזר לה. את כל מחמדיה אשר היו מימי קדם. ואז ראוה
צרים ושחקו על משבתה. יוצא שיבנפול עמה ביד צרי שייך למעלה, ולכאורה אינו לפי
הטעמים שלפנינו.

ג לח הרב גור אריה צור נר"ו מפי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרְעוֹת וְהַטּוֹב
פִּירֵשׁ רש"י: מפי עליון וגו'. ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת מקרה
היא שהיה לי, אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות מִי זֶה אָמַר וְתָהִי (איכה ג, לז) אם
אֲדֹנָי לֹא עָוָה וּמִפְּנֵי לֹא תֵצֵא הֵן רְעָה הֵן טוֹבָה אֲבָל מֶה יֵשׁ לַהֲתַאֲוֹן אָדָם חֵי גִבֹר עַל
חֲטָאוֹ כֹּל אִישׁ וְאִישׁ יִתְּאוֹן עַל חֲטָאוֹ כִּי הֵם הַמְּבִיאִים עָלֵינוּ הָרְעָה, מפי עליון לֹא
תֵצֵא אֲמַר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ [חיים] אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב

(דברים ל, טו) וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב לפיכך מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו עכ"ל. וכפי שמובא בברכות [ז]: מנא לן דשְׁמָא גְרִים – ששמו של האדם גורם לו כביכול כל מפעלות חייו – אמר רבי אליעזר דאמר קרא (תהלים מו, ט') לכו חזו מפעלות ה' אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ אל תקרי שְׁמוֹת אלא שְׁמוֹת.

ויש ליתן את הדעת, כיצד למדו חז"ל שְׁמוֹת [בצירי] משְׁמוֹת [בפתח]. עד שאמרו אל תקרי שְׁמוֹת אלא שְׁמוֹת.

ובהקדים, בשימת לב נראה שיש כאן מעין תרתי דסתרי. אמרת לכו חזו מפעלות ה' והדר אמרת אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ. אם שֵׁם שְׁמוֹת, שהן שממות, מדבר וציה, היכן הם מפעלותיו, אלא על כרחך שֵׁם שְׁמוֹת.

ויש ליתן טעם אם כן, מדוע הוציאו הכתוב בלשון שְׁמוֹת, עד שצריכים חז"ל לומר אל תקרי. שיאמר הפסוק לכו חזו מפעלות ה' אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ. ומדוע הוצרך לומר שְׁמוֹת.

ובשימת לב נאמר כאן שם רחמים: לכו חזו מפעלות יח'ה, ומשם רחמים יושפעו הרחמים ולא שְׁמוֹת ושממות. ומעתה, בידי האדם הוא, האם ישים ה' שְׁמוֹת או שמא ח"ו שְׁמוֹת.

ונרמזו הדברים בפסוק דומה בתהלים [סו, פס' ה] לכו וראו מפעלות אֱלֹהִים נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם: כי שם אלקים דין הוא ומוראו על הבריות וזה שאמר נוֹרָא עֲלִילָהּ.

ומעתה נוכל לחלק, מה שאמר שְׁמוֹת הוא מצד האהבה של שם ה' מקור הרחמים, ומה שאמר שְׁמוֹת ממש הוא מצד היראה, של שם אלקים שהוא דין ומשפט הנותן לאיש כפרי מעלליו וזה שאמר נוֹרָא עֲלִילָהּ עַל בְּנֵי אָדָם.

וזה שנאמר בסמוך מה יתאונן אדם חי גִּבֹּר עַל חַטָּאוֹ (ג, לט): והיינו כפירוש רש"י: מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו.

ועל דרך צחצוח הלשון, ובשימת לב קרי חַטָּאוֹ וכתיב חטאו. חסר יו"ד. שעל ידי כך שהוציא יו"ד הקדושה מלב, עבירה גוררת עבירה ונהייתה לו מחטאו לחַטָּאוֹ. ותיקונו הוא לומר הִשְׁיבֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ (ונשוב) וְנִשְׁבַּח חֲדָשׁ יְמֵינוּ כְּקֵדֶם (איכה ה, כא). ובשימת לב, קרי: וְנִשְׁבַּח עם האות ה"א, וכתיב ונשוב, ללא ה"א. שעל ידי שיחזיר האות ה' למלה ונשוב, וכן ישיב אליו את האות י', יעזרהו השם הנרמז בשתי אותיות חסירות אלו י-ה, להפסיק מחטאיו ולשוב בלב שלם ויזכה לראות בנחמה.

ועל דרך המוסר דרשו דע מה למעלה ממך (משנה אבות ב א) – דע מה שלמעלה [כלומר המושפע עליך מלמעלה] – זה ממך. כי מעשיך יקרבוך [משנה עדיות ה ז] וכו'. וכן מובא בנפש החיים פרק א שער ד ובהגהה שם: וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אֶתְאַבְּדוּ (=אָבְדוּ) ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים. הגהה: וקרוב לשמוע שגם זה בכלל כוונתם ז"ל באבות דע מה למעלה ממך. ר"ל עם כי אינך רואה בעיניך הענינים הנוראים הנעשים ממעשיך. אבל תדע נאמנה. כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים גבוהי גבוהים. הכל ממך הוא על פי מעשיך לאן נוטים. על פיהם יצאו ויבואו: וכן מובא בפרק ז' שם: וז"ש דוד המע"ה ח' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינְךָ (תהלים קכא, ח). היינו שכמו שנטיית הצל של איזה דבר הוא מכוון רק כפי תנועות

אותו הדבר לאן נוטה. כן בדמיון זה כביכול הוא ית"ש מתחבר לנטות העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה. עכ"ל.

ולעומקו של מקרא יאמר, שזו כוונת הכתוב **השיבו ונשובה**, ונשובה יחד כביכול, וכן חדש ימינו, שנהיה כביכול זה עם זה ככרובים המעורים זה עם זה, כימי עולם וכשנים קדמניות (מלאכי ג, ד).

ג מט ולא תדמה מאין הפגות שאלה שהגיעתני שלוי וברכה המילה 'ידמו' יש לה שתי משמעויות. א' לשון דמיון (כמו אדמה לעליון ישעיהו יד, יד), ב' לשון דממה (כמו ידמו כאבן (שמות טו, טז), ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון (איכה ב, c)). בלשון דממה, לעולם יש דגש בדל"ת, וזה מבדיל לשונית בין שתי המשמעויות. ז"א שהאומר 'ידמו כאבן' בלא דגש, שניה את משמעות הפסוק, כאילו אמר שיתדמו לאבן.

מדוע בפסוק ולא תדמה מאין הפגות, הדל"ת של 'תדמה' ללא דגש? מסברא היינו אומרים שיש כאן שינוי ממשמעות הפסוק.

יש לציין שאין הקבלה לפסוק זה (למיטב ידיעתי), המילה 'תדמה' במקום 'תדס' (איכה ב, יח) נדירה מאד, וכמובן שאין לה קשר למילה 'תרצה' וכיוצא בה.

ממני. ספר השורשים רד"ק דמה

ויתכן לפרש מענין זה אף על פי שאינם משרשו פי י"י אלהינו הדמנו (ירמיהו ח, יד), ונדמה שם (שם), יבשו רשעים ידמו לשאול (תהלים לא, יח), ונדמו נאות השלום (ירמיהו כה, לו). ומזה הענין ענין נגרה ולא תדמה, כלומר לא תפסוק.

עוד משם

והתאר אף אל אלהים דומיה נפשי (תהלים סב, ב), לך דמיה תהלה (תהלים סה, ב), ענין כולם שתיקה. ויש מפרשים מזה אזי לי כי נדמיתי (ישעיהו ו, ה), כלומר נשתתקתי לא אוכל דבר.

ראב"ע כאן **תדמה - כטעם לא תדום**, ואם [=ואע"פ שהוא] הוא שורש אחר; וכן **"אל דמי"** (ישעיהו סב, ו, תהלים פג ב). ויש אומרים: **לא תדמה לכל עין**. והוא רחוק.

יש לפעמים 'זליגה' בין הכפולים וגם בין ע"ו אל ל"ה.

לברכת "נחם" הרב גור אריה צור נר"ו

נאמר בברכת "נחם" כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה. פפתוב: ואני אחיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אחיה בתוכה (זכריה ב, ט).

נאמר פעמיים באש ונאמר פעמים אהיה. והם כנגד שתי פעמים שנאמר למשה רבנו מתוך לבת האש של הסנה, אחיה אשר אחיה (שמות ג, יד). וכאומרו, התגליתי באש בתוך הסנה, וכאן אתגלה גם בפנים וגם בחוץ. כנגד התגלותו בחוץ אמר "ואני אחיה לה חומת אש סביב", וכנגד התגלותו בפנים אמר "ולכבוד אחיה בתוכה".

וכפי שדרשו, (ברכות דף ט ע"ב) אחיה אשר אחיה א"ל הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אחיה עמכם בשעבוד מלכות.

אני אחיה עמכם בשעבוד זה כוונתו עמם בפנים, כביכול עמו אנכי בצרה (תהלים צא, טו), ולעתיד לבוא אחיה עמכם בשעבוד מלכויות להגן עליהם מבחוץ. כפסוק וירושלם חרים סביב לה וח' סביב לעמו (תהלים קכה, ב).

וזה שחתמו חז"ל "מנחם ציון ובונה ירושלים". מנחם ציון מסביב, ובונה ירושלים מתוכה ובתוכה.

ומה שנאמר פעמיים באש, ואש זו מקפת ומקפת רחמים, כי אחיה אשר אחיה הוא שם הרחמים הגמורים. אחת מבחוץ ואחת מבפנים. א"ה. שפתיים י שק!

מצורפת כאן קינה על חורבן יהדות אירופה מהרב שמעון שוואב ז"ל הגאב"ד דקהל
עדת ישורון נו-יורק

על החורבן האחרון

הזוכר מזכיריו. דור דור וקדושי. מעת אשר אז בחרתנו:
יזכור דראון. של דור אחרון. אויה מה היה לנו.
שטופי מבול-דם. שמסרו נפשותם. כל שקועי עמקי-הבכא:
יפקדם אלהים. בארצות החיים. ועדי עד זכרם לברכה:
שאו אליו כפים. אהה. אי שמים. הוי על מיטב שבטי ישראל: עדות וקהלות.
ערים וגלילות. חבורות. מוסדות. כל מועדי אל: מי יתן פלגי מים. תרדנה עינים.
אל אשדות נחלי הדמעות: עלי אלפי אלפים. גופים נשרפים. כמו-אש החרבן
ונועות: ועל שרי-התורה. ומחזיקי מסורה. ועל פרחי תפארת הצעירים: ועל
חובשי מדרשות. ומורים ומורות. תינוקות בית רבן יקירים: על בנות בוסחות.
וסבים וסבות. ועל זרעם וטפם שילדו: גם. לרבות. רבבות נאחבים בחיים.
במותם לא נפרדו: את דמם דרוש. כי תשא את ראש. של כל נדף לעלים
הטורפים: כל נפשות-מת. בימי שבר ושאת. ששה אלפי פעמים אלפים:
שלישיה לבקרו בברק זעם סוער. מפרמי החמד אהבת: גואל הדם. נא זכר
צערם. אל תמחה מספר כתבת: זכור הנאקות. ורעש צעקות. אז יוכלו לרצח:
יאוירי דמיהם. ודמעות פניהם. לא תשכחנה לנצח: כל חיל וגניחה. וגהי צריחה.
משדודי להקות הפלבים: זכור וספר. בנאדך צרור. עד עת נקם עלבון עלובים:
במחנות הפראים. כאב ונגעים. ופחי נפשות עגומות: חרפות וצחוק. בלמות
ורק. פצעי הפאות אימות: ורעבון. צמאון. שגעון. עצבון. וכשלוך נחשלים בלי-
כח: וכל נאקות-חלל. מכל יחיד אמלל. חלילה לך מלשפח: ותימרות-עשן
וקיטור מבבשן. תלי-תלים עצמות וגידים: וחדרי הרעל. קול שאגות מקהל-
הנחנקים תוך תאי האדים: וסרחון גופות. וגויות סגופות. גלל-דמן אדמת
גואצים: איך הפכו טורפיהם. לבורית חלביהם. ועור-איש לקשומי הנשים:
וקריצת אצבעות. של ראשי-הפרעות. לימין שעבוד-פרך. צלמות לשמאל:
ואיך ירו יריות על חופרי הבורות. ביסורי חבוט-קבר הורידום שאל: איך ענו
אחיותינו. וסרסו בנותינו. בוסות-תרעלה מידי רופאים אכזרים: ופליטי
השרידים במחלות וסתרים. וטמיון ילדים בבתי שמד-כמרים: שח-תמים
לעולה. דם בני הגולה. הוי אריאל מנבלת חסידיה: צאן-קדשים מי ומנה. אשר
אשם לא תכבה. בחונף היו מקדשי שמך: בקול שמע ישראל מסרו נפש לאל.
שהוא יאספם. ועד יום אחרון: הצדיקו דין. ואף אני מאמין ענו. ושרו שירת
בפחון: ובכן נשאר עם. ביתום נדהם. בלי קברים להשתטח: ולא מצבות. איפה

לְכָבוֹת. יִכְבוֹת רוֹתֶחָ: רַק נִסְפֵי-הַדָּם. אֲזַכְרוֹתָם. תּוֹסְסִים בְּלִי שׁוֹכֶה: וְהָרִי אֶפְרִי עֲקֻדָּתָם. תְּרוּמוֹת דְּשָׁנֵי מִזְבֵּחַ: מִי יִמְלֹל. צַעַר יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁר דָּעָתוֹ מִכָּאֵב נִטְרָפֶת: וּשְׂאֵרִית הַפֶּאֶר. כְּמַעַט מְזַעֵיר¹¹. וְאִיךְ קוֹמְתָה הַיּוֹם נִכְפָּפֶת: אֵל חַי מְרַחֵם. עֲדֵתְךָ נָחֵם. אֲשֶׁר לָךְ מְאֹד נִכְסָפֶת: אוֹר-חֹדֶשׁ תִּזְרִית. קֶרְנֵי-הָאוֹר תִּצְמִית. וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת:

אַתָּה תִּקְוֶה תִּרְחֶם צִיּוֹן כִּי-עֵת לְחִנּוּהָ כִּי-בָא מוֹעֵד:

מצורף מכתב שנשלח למערכת כמה מקומות בשנים הקודמות.

בס"ד לסדר דברי שלום לאמר

למערכת שלום!

ברשותכם רציתי לעורר את תשומת הלב לדיוקים במגילת איכה ובקינות.

במגילת איכה יש בפסוקים רבים הטעם 'קדמא' לפני מהפך. כידוע הטעמים 'קדמא' ו'פשוטא' – אף ששונים בצורתם, הקדמא טעם מחבר, לעומת הפשוטא שהוא מפסיק. למשל פסוק ג' בתחילת המגילה: גָּלְתָה (טעם קדמא מחבר) יְהוּדָה מִעֲנִי (טעם פשוטא מפסיק).

בולט במיוחד בסוף המגילה: הָשִׁיבֵנוּ (קדמא מחבר) יי | אֵלֶיךָ (פשוטא מפסיק) וְנִשְׁוֹבָה. ולכן אין לעצור במלה מוטעמת בקדמא כמו במלה מוטעמת בפשוטא. ההבחנה ביניהם היא בזה שהקדמא באה על האות המוטעמת בין מלעיל ובין מלרע (בדוגמאות שהבאנו בת' של גָּלְתָה ובב' של הָשִׁיבֵנוּ), הפשוטא באה תמיד על האות האחרונה במלה, ואם המלה מוטעמת מלעיל – מופיע פשוטא כפול: בסוף המלה וגם באות המוטעמת. בפרק ג כ וְתִשׁוּחַ בחולם ולא וְתִשׁוּחַ. פסוק נט שֶׁפִּטָּה הש' בקמץ חטוף (קטן) שהוא תנועה קטנה והשוא אחריה בפ' נח.

ד ז זכו ... צחו – שניהם מלרע. ד יד נעו מלרע!

עוד הערה בניקוד בקינות.

הקינה המסומנת ח' בסדר הקינות (השלישית שנאמרת ביום) מסתיימת במלים: איכה תפארתי מראשתי השליכו, וכך פותחת הקינה הבאה של הקליר. בקינות מנוקדת המלה כך: מְרָאשׁוֹתִי (המ' בצירי והר' בפתח) ומפורש 'מעל ראשי'. אין זה מסתבר, כי אין זה הפרוש הנכון של המלה. יותר נכון היה לנקד: מְרָאשׁוֹתִי (המ' בשוא) כמו שמצינו בפרשת ויצא (בראשית כח, יא ויח), ואז הפרוש יהיה ליד ראשי. אבל גם פרוש זה איננו נוח. אמנם מצאנו ניקוד מְרָאשׁוֹתִי (המ' בצירי) שאול (שמואל א כו יב), אבל שם מתפרש מהמקום שליד ראשו של שאול ובקינה אין שום אפשרות לפרש כן.

בספר ירמיה יג יח: אָמַר לְמַלְאָךְ וּלְגִבֹּרָה הִשְׁפִּילוּ שִׁבּוּ כִּי יֵרֵד מְרָאשׁוֹתֵיכֶם (המ' בפתח והר' בשוא) עֲטֻרַת תְּפָאֲרֶתְכֶם: אם נשוא ללשון הקינה תפארתי מראשתי השליכו, נמצא שהקליר כיוון לפסוק הזה. תפארתי ומראשתי שניהם מכוונים לגדולה, ועל זה מקונן הקליר בשם עם ישראל שאת שניהם השליכו. ולכן לסיכום: מְרָאשׁוֹתִי המ' בפתח והר' בשוא.

עי' ערוגת הבושם ח"ג עמ' 263 שפרושו השני משתמע כדברינו.

¹¹ א"ה: בגלל החרוז והכתיב המלא הניקוד כאן הוא 'מְזַעֵר', אבל הניקוד הנכון של הביטוי הוא 'מַעַט מְזַעֵר' (ישעיהו י, כה ועוד).

יהי רצון שנוכה לראות בהרמת קרן ישראל בישועה קרובה.

תבא כל-רעתם לפניך ועולל למו כאשר עוללת לי על כל-פשעי כִּי-רבות אנחתי ולבי רני:

ישבו לארץ ידמו זקני בת-ציון העלו עפר על-ראשם חגרו שקים הורידו לארץ ראשון בתולת ירושלים:

מה-אעידך מה אדמה-לך תבת ירושלים מה אשנה-לך ואנחמך בתולת בת-ציון כִּי-גדול כים שברך מי ירפא-לך:

ס זכר-עניי ומרודי לענה וראש: ס זכור תזכור ותשיח ותשוח עלי נפשי: ס זאת אשיב אל-לבי על-כן אוחיל: ס חסדי יי כִּי לא-תמנו כִּי לא-כלו רחמיו: ס חדשים לבקרים רבה אמונתך: ס חלקי יי אמה נפשי על-כן אוחיל לו: ס טוב יי לקנו לנפש תדרשנו: ס טוב ויחיל ודומם לתשועת ה': ס טוב לגבר כִּי-ישא על בנעוריו: ס ישב בדרך וידם כִּי נטל עליו: נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד-יי: ס נשא לבבנו אל-כפים אל-אל בשמים:

קראתי שמך יי מבזר תחתיות: ס קולי שמעת אל-תעלם אזנך לרוחתי לשועתי: ס קרבת ביום אקראך אמת אל-תירא: ס רבת אדני ריבי נפשי נאלת חיי: ס ראיתך יי ענתתי שפטה משפטי:

ס תשיב להם גמול יי כמעשה ידיהם: ס תתן להם מגנת-לב תאלתך להם: ס תרדף באף ותשמידם מתחת שמי יי: פ

איכה יועם זהב ישנא הפתם הטוב תשתפכנה אבני-קדש בראש כל-חוצות: ס בני ציון היקרים המסלאים בפז איכה נחשבו לנבלי-חרש מעשה ידי יוצר: ס

ס שישי ושמחי בת-אדום יושבתי בארץ עוי גם-עליך תעבר-כוס תשכרי ותתערי: ס תם-עונך בת-ציון לא יוסיר להגלותך פקר עונך בת-אדום גלה על-חטאתיך: פ

על-זה היה דוח לבנו על-אלה חשכו עינינו: על-הר-ציון ששמים שועלים הלכו-בו: פ אתה יי לעולם תשב כסאך לדור ודור: למה לנצל תשכחנו תעזבנו לארץ ימים: השיבנו יי אליך ונשוב ונשובה חזק ימינו כקדם:

כה-אמר יי צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי והיה לבית-יהודה לששון ולשמחה ולמעדים טובים והאמת והשלום אהבו:

מנהג אשכנז מערב לומר אחרי הקינות של היום פסוקים מספר ישעיהו (לד-לה) קרבו גוים לשמע ולאמים הקשיבו תשמע הארץ ומלאה תבל וכל-צאצאיה: כִּי קצף ליי על-כל-הגוים וחמה על-כל-צבאם החרימם נתנם לטבח: וחלליהם ישלכו ופגריהם יעלה באשם ונמסו הרים מדמים: ונמקו כל-צבא השמים ונגלו כספר השמים וכל-צבאם יבול בנבל עלה מגפן וכןבלת מתאנה: כִּי-רוחה בשמים חרבי הנה על-אדום תרד ועל-עם חרמי למשפט: חרב ליי מלאה דם הדשנה מחלב מדם פרים ועתודים מחלב כליות אילים כִּי גבח

לִי בְּבַצְרָה וְטִבַּח גָּדוֹל בְּאַרְצָא אֲדוֹם: וַיֵּרְדּוּ רָאמִים עִמָּם וּפָרִים עִם־אֲבִירִים וְרוֹתָה אֲרָצָם מִדֹּם וְעַפְרָם מִחֶלֶב יִדְשׁוּ: כִּי יוֹם נָקָם לִי שְׁנַת שְׁלוֹמִים לְרִיב צִיּוֹן: וְנִהְפְּכוּ נַחֲלִיהָ לְזֹפֶת וְעַפְרָה לְגַפְרִית וְהִיתָה אֲרָצָה לְזֹפֶת בַּעֲרָה: לֵילָה וַיּוֹמֶם לֹא תִכְבֶּה לְעוֹלָם יַעֲלֶה עֲשָׁנָה מִדּוֹר לְדוֹר תִּחַרֵּב לְנֶצַח נִצְחִים אֵין עֹבֵר בָּהּ: וַיִּרְשׁוּהָ קָאֵת וּקְפֹד וַיִּנְשׁוּף¹² וְעָרֵב יִשְׁכְּנוּ־בָהּ וַנָּטָה עָלֶיהָ קוֹרֶתָהּ¹³ וְאֲבַנֶּי־בָהּ: חֲרִיָּה וְאִין־שָׁם מְלוּכָה יִקְרָאוּ וְכָל־שָׂרֵיהָ יִהְיוּ אָפָס: וְעָלְתָה אֲרָמְנֶיהָ סִירִים קְמוֹשׁ¹⁴ וְחוֹחַ בְּמִבְצָרֶיהָ וְהִיתָהל נֹחַ תַּנִּים חֲצִיר לִבְנוֹת יַעֲנָה: וּפְגָשׁוּ צִיִּים אֶת־אֲיִים וְשָׁעִיר עַל־רַעְיָהּ יִקְרָא אֶדְ־שָׁם הַרְגִיעָה לִילִית וּמִצָּאָה לָהּ מְנוּחַ: שָׁמָּה קִנְיָה קִפּוֹז וְתַמְלִיט וּבִקְעָה וְדִגְרָה בַּצִּלָּה אֶדְ־שָׁם נִקְבְּצוּ דְיוֹת אִשָּׁה רַעוּתָהּ: דְּרָשׁוּ מַעַל־סֶפֶר יֵל וּקְרָאוּ אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נַעֲדָרָה אִשָּׁה רַעוּתָהּ לֹא פָקְדוּ כִּי־פִל הוּא צִוָּה וְרוּחוֹ הוּא קִבְּצָן: וְהוּא־הַפִּיל לָהֶן גּוֹרֵל וַיֵּדוּ חִלְקָתָהּ לָהֶם בָּקוּ עַד־עוֹלָם יִירְשׁוּהָ לְדוֹר וָדוֹר יִשְׁכְּנוּ־בָהּ: יִשְׁשׁוּם מִדְּבַר וְצִיָּה וְתַגֵּל עָרְבָה וְתַפְרָח כְּחִבְצָלָת: פָּרַח תַּפְרָח וְתַגֵּל אָף גִּילָת וְרַנָּן כְּבוֹד הַלְבָנוֹן נִתְּנָה הַדֵּר הַכְּרִמָּל וְהַשְּׁרוֹן הֵמָּה יִרְאוּ כְבוֹד־יֵי הַדֵּר אֱלֹהֵינוּ: חֲזָקוּ יָדִים רַפּוֹת וּבִרְכִּים כְּשִׁלּוֹת אֲמָצוּ: אֲמָרוּ לְנִמְהָר־יֵלֵב חֲזָקוּ אֶל־תִּירָאוּ הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם נָקָם יָבוֹא גָמוֹל אֱלֹהִים הוּא יָבוֹא וַיִּשְׁעֲכֶם: אָז תִּפְקַחְנָה עֵינֵי עוֹרִים וְאָזְנֵי חֲרָשִׁים תִּפְתַּחְנָה: אָז יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסֶחַ וְתָרֵן לְשׁוֹן אֵלֶם כִּי־נִבְקְעוּ בַּמִּדְבָּר מַיִם וּנְחָלִים בַּעֲרָבָה: וְהִיא הִשְׁרָב לֶאֱגֹם וְצִמְאֹן לְמִבּוּעֵי מַיִם בְּנוֹה תַנִּים רַבְצָה חֲצִיר לִקְנָה וְגִמָּא: וְהִיא־שָׁם מִסְלּוֹל וְדֶרֶךְ וְדֶרֶךְ הַקֹּדֶשׁ יִקְרָא לָהּ לֹא־יַעֲבִרְנוּ טָמֵא וְהוּא־לָמוּ הַלֵּךְ דֶּרֶךְ וְאִוִּלִּים לֹא יִתְעוּ: לֹא־יִהְיֶה שָׁם אֲרִיָּה וּפָרִיץ חִיּוֹת בַּל־יַעֲלֶנָּה לֹא תִמְצָא שָׁם וְהִלְכוּ גְאוּלִּים: וּפְדוּיֵי יֵל יִשְׁבּוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בִּרְנָה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשָׁם שִׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִשְׁיִגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וְאַנְחָה:

¹² השי"ן בחולם!

¹³ התי"ו רפויה ללא דגש.

¹⁴ השי"ן שמאלית.